

ADVIES Nr 49 / 2001 van 10 december 2001

O. Ref. : 10 / A / 2001 / 048

BETREFT : Voorontwerp van archiefwet

De Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer,

Gelet op de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, inzonderheid artikel 29;

Gelet op de adviesaanvraag van 29 oktober 2001 van de Heer Regeringscommissaris belast met het Wetenschapsbeleid;

Gelet op het verslag van dhr. E. Van Hove,

Brengt op 10 december 2001 het volgende advies uit :

I. VOORWERP VAN DE ADVIESAANVRAAG:

Het Rijksarchief neemt na verloop van tijd de stukken die de neerslag zijn van bestuurlijke handelingen of belangrijke informatie bevatten over historische gebeurtenissen of figuren in bewaring en ontsluit deze voor wetenschappelijk en historisch onderzoek. Deze aloude opdracht is aan vernieuwing toe, door het feit dat allerlei nieuwe informatiedragers het papier vervangen en door het feit dat heden ten dage men de gezapigheid van de zeer lange wachttijden vóór ontsluiting niet meer neemt. De Commissie heeft trouwens al in 1995 (nr.02/95) en in 1997 (nrs. 26/97 en 27/97) over vroegere ontwerpen een gunstig advies uitgebracht.

De documenten die het Rijksarchief in bewaring neemt kunnen persoonsinformatie bevatten en voor zover het personen betreft die nog in leven zijn kan de verwerking ervan onder de toepassing van de Wet op de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer vallen. Deze kans neemt uiteraard toe naarmate men de termijn vóór ontsluiting inkort en onze levensverwachting toeneemt. Sommige historische figuren blijven trouwens in de verbeelding verder leven en wat ten opzichte van levende personen als laaghartige schending van hun privé leven zou gelden wordt con gusto opgedolven door historici, tot vermaak van velen. In sommige gevallen kan dat zo ontluisterend zijn voor nabestaanden of afstammelingen dat het in hunnen hoofde kan gelden als een schending van de Wet BPL.

Het voorontwerp van Archiefwet regelt uiteraard heel wat zaken die het privé leven niet raken. Dit advies beperkt zich tot deze punten waar dat wel het geval kan zijn. Algemeen moet opgemerkt worden dat de Nederlandstalige versie van het voorontwerp veel fouten en onduidelijkheden bevat. In deze gevallen werd de Franstalige versie als determinerend beschouwd.

II. DE OPNAME VAN ARCHIEFBESCHIEDEN IN HET RIJKSARCHIEF

Het voorontwerp hanteert terecht een zeer ruime definitie van archiefdocumenten: alle bescheiden die door gelijk welke instantie of gelijk wie uit hoofde van zijn of haar taken worden ontvangen of opgemaakt en bewaard (Art. 2, 1). Anderzijds stelt het voorontwerp in art. 7 dat bij gelegenheid van de overdracht de archieven worden onderworpen aan een selectie overeenkomstig de regels vastgelegd door de Minister, op advies van de Hoge Raad voor het Archiefwezen. De Memorie van Toelichting merkt hierbij op dat 'de vernietiging van archiefbescheiden wordt beschouwd als een uitzondering'. Het uitgangspunt voor opname in het Rijksarchief kan moeilijk zo alomvattend zijn. Deze opname moet uitgaan van de doelstellingen van archivering en daarin passen. Men kan uit de tekst twee doelstellingen afleiden. Vooreerst verzekert het Rijksarchief de bewaring van stukken die op een later tijdstip als bewijsgegeven dienstig kunnen zijn. Ten tweede vormt het Rijksarchief collecties die een voorname informatiebron zijn voor historisch en wetenschappelijk onderzoek. Daarbij moet historisch onderzoek niet altijd de dorheid hebben van academisch onderzoek, de heemkundige, de nieuwsgierige genealoog, de adept van de heraldiek of de folklorist zijn evenzeer gewaardeerde dienaars van Clio.

Ook voor de verwerking van persoonsgegevens zijn deze doelstellingen wettig. De eerste maakt immers deel uit van de werkzaamheden waarvoor zulke stukken een ambtelijk bestaan gekregen hebben en de verdere verwerking voor de tweede doelstelling wordt hiermee niet als onverenigbaar beschouwd (Art.4 § 1. 2°, WVP). Dit betekent dat, indien de opname in het Rijksarchief beantwoordt aan deze doelstellingen, een verdere verwerking voor deze doelstellingen van deze persoonsgegevens als persoonsgegevens, namelijk betreffende personen die nog in leven zijn, niet moet uitgesloten worden.

III DE BESCHIKBAARSTELLING VAN GEGEVENS UIT HET RIJKSARCHIEF

Volgens artikel 22 van het ontwerp moeten archiefdocumenten minstens dertig jaar oud zijn voor zij geraadpleegd kunnen worden. Deze termijn wordt verlengd tot vijftig jaar indien de veiligheid van de staat in het gedrang komt en tot honderd jaar wanneer zij gegevens bevatten 'met betrekking tot de persoonlijke levenssfeer'. De draagwijdte van deze bepaling hangt uiteraard af van de betekenis van de uitdrukking 'gegevens met betrekking tot de persoonlijke levenssfeer'. Indien hiermee alle persoonsgegevens bedoeld worden in de zin van de WVP houdt dit wetsontwerp geen versoepeling in ten opzichte van de bepalingen van de Archiefwet van 24 juni 1955. Vermoedelijk viseert de wetgever in de eerste plaats wat binnen de WVP omschreven wordt als 'gevoelige persoonsgegevens': persoonsgegevens waaruit de raciale of etnische afkomst, de politieke opvattingen, de godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging of het lidmaatschap van een vakvereniging blijken, alsook de persoonsgegevens die het seksuele leven betreffen (Art. 6 WVP), persoonsgegevens die de gezondheid betreffen (Art.7 WVP), en de persoonsgegevens inzake geschillen voorgelegd aan hoven en rechtbanken alsook aan administratieve gerechten, inzake verdenkingen, vervolgingen of veroordelingen (Art.8 WVP). Andere gevoelig geachte gegevenscategorieën zouden hieraan toegevoegd kunnen worden. Het weze daarbij opgemerkt dat de WVP de bijzondere bescherming van zulke gegevens opheft wanneer de verwerking noodzakelijk is voor het wetenschappelijk onderzoek of wanneer zij door de betrokkene duidelijk openbaar zijn gemaakt (dit laatste echter niet in het geval van gerechtelijke persoonsgegevens). In dat geval moeten zij niet langer als gevoelig gegeven worden beschouwd. Om alle twijfel weg te nemen zou het wetsontwerp best de terminologie van de WVP overnemen indien geoordeeld wordt dat sommige persoonsgegevens een bijkomende termijn behoeven vooraleer zij beschikbaar kunnen gesteld worden. Ongeacht de bijzondere termijn die wordt aangenomen en de gegevenscategorieën waarop die toepasselijk wordt verklaard, blijft gelden dat de WVP van toepassing is op persoonsgegevens van levende personen en op persoonsgegevens van overledenen voor zover de verwerking ervan het persoonlijk leven van nabestaanden ernstig in het gedrag brengt.

De Commissie trekt de aandacht van de opstellers op enkele elementen die hen kunnen helpen bij het vinden van het juiste evenwicht tussen de bescherming van de persoonlijke levenssfeer enerzijds en anderzijds de wenselijke openbaarheid van bestuursdocumenten en van alle bescheiden die door historisch onderzoek het inzicht in de samenleving kunnen verrijken.

Hoger werd reeds gewezen op het feit dat de verdere verwerking van persoonsgegevens in het kader van historisch onderzoek toegelaten is. Het koninklijk besluit van 13 februari 2001 ter uitvoering van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens regelt nader de omstandigheden waarin dit kan gebeuren. Bij het vastleggen van deze bepalingen is er weliswaar in eerste instantie gedacht aan statistische verwerkingen van verzamelingen van persoonsgegevens. Vandaar de voorkeur voor anonieme en eventueel gecodeerde gegevensbestanden. Uiteraard heeft het historisch onderzoek dat zich per definitie richt op eenmalige gebeurtenissen en de rol van identificeerbare personen daarin, meestal geen boodschap aan statistische verwerkingen. Evenmin kan de rapportering de personen in het verhaal anonimiseren. Het zullen dus de artikelen 18 tot 24 zijn die voornamelijk toepassing zullen vinden. De Commissie vestigt daarbij de aandacht op de vereiste van uitdrukkelijke toestemming vanwege de betrokkenen tenzij het om informatie gaat die door de betrokkenen openbaar zijn gemaakt of indien het om informatie gaat die in nauw verband staat met publieke feiten. Indien de verwerker deze toestemming niet wenst of kan vragen is een bijzondere aangifte bij de Commissie vereist. De Commissie reageert op zulke aangifte met een aanbeveling.

Artikel 23 van het ontwerp stelt een koninklijk besluit in het vooruitzicht dat de criteria voor afwijkingen van de raadplegingstermijnen en de modaliteiten die dan van toepassing zijn zal vastleggen. De Commissie zal ook over dat ontwerp advies uitbrengen. Men kan overwegen om bij deze regeling rekening te houden met de hierboven geschetste vereisten. Een aanvraag tot vervroegde raadpleging zal dan dikwijls onderworpen zijn aan een bijzondere voorafgaande aangifte bij de Commissie die daarover dan een aanbeveling doet. De Hoge Raad voor het Archiefwezen die volgens artikel 23 van het ontwerp zijn akkoord moet geven voor zulke vervroegde raadpleging zou dan kunnen kennisnemen van de aanbeveling bij het al dan niet verlenen van haar akkoord.

In de memorie van toelichting wordt aangaande zulke afwijkingen gesteld dat zij 'in geen geval de belangen van particulieren [mogen] schaden'. Dit is uiteraard een prijzenswaardig voornemen maar zo absoluut gesteld dat het niet te handhaven valt. Beter ware het te spreken van een afweging van belangen waarbij de mogelijke particuliere schade niet mag opwegen tegen het meer algemene belang van de raadpleging. Men kan zich hierbij inspireren op de criteria die gelden om een recht van verzet uit te oefenen zoals de Commissie in haar advies 26/1997 reeds heeft aangegeven.

Voor privé archieven die door het Rijksarchief in ontvangst worden genomen kan de overdrager een bijzondere raadplegingstermijn bedingen. Op dit punt is er tegenstrijdigheid tussen de tekst van artikel 33 van het ontwerp die spreekt van een maximale termijn van dertig jaar te rekenen vanaf het tot stand komen van de bescheiden of vanaf de datum van overdracht. De Memorie van Toelichting daarentegen spreekt van een termijn van dertig jaar te rekenen vanaf het overlijden van de overdrager.

De bepaling in het wetsontwerp geniet de voorkeur. Het overlijden van de bewaargever of schenker is immers niet noodzakelijk een relevant feit, vermits deze persoon niet noodzakelijk de voornaamste betrokkene in de overgedragen archiefbescheiden is. Meer algemeen lijkt het eenvoudiger de hier voorgestelde termijnen af te stemmen op de algemene regeling in artikel 22. Daar zal mits enige precisering een bijzondere termijn worden omschreven voor archiefbescheiden die bijzonder gevoelig geachte persoonsgegevens bevatten. Men zou aan de overdrager van privé archieven de mogelijkheid kunnen laten om bij de overdracht deze bijzondere termijn van toepassing te laten verklaren en verder de algemene regeling laten gelden.

OM DEZE REDENEN

Brengt de Commissie, onder voorbehoud van de hiervoor gemaakte opmerkingen, een gunstig advies uit.

Voor de Secretaris,
wettig verhinderd,

De voorzitter,

(get.) G. POPLEU
adjunct-adviseur

(get.) P. THOMAS.